

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

Informācija par monētu iegādi pa tālruni +371 67022722.
Latvijas Bankas kases atrodas K. Valdemāra ielā 1B, Rīgā,
un Teātra ielā 3, Liepājā.

Monētu iegāde internetā: www.e-monetas.lv

Call by phone +371 67022722 for information on purchasing the coins.

The Cashier's Offices of Latvijas Banka are situated
at K. Valdemāra iela 1B, Rīga, and Teātra iela 3, Liepāja

Buying coins on the internet: www.e-monetas.lv.

info@bank.lv www.bank.lv

ZELTA SAKTAS PAKAVSAKTA

GOLD BROOCHES THE HORSESHOE FIBULA

Nominālvērtība – 20 eiro, metāls – 999,9^o zelts,
svars – 6,00 g, diametrs – 21,00 mm,
kvalitāte – *proof*, monētas josta – gluda.

Monētas dizainu izstrādājusi Ingūna Elere,
tās ģipša modeli veidojusi Solvita Rulle.
Monēta kalta *Münze Österreich Aktiengesellschaft* (Austrija).

Face value: 20 euro; metal: gold of .9999 fineness;
weight: 6.00 g; diameter: 21.00 mm;
quality: *proof*; edge: plain.

The coin has been designed by Ingūna Elere,
modelled by Solvita Rulle,
and struck by *Münze Österreich Aktiengesellschaft* (Austria).

*Kalējs kala debesīs,
Ogles bira Daugavā:
Sauls meitas saktu kala,
Dieva dēla zobentiņņu.*

(Latviešu tautasdziesma)

*Smith hammers in the heaven,
Coal bursts into the Daugava.
He forges a brooch for the Sun's daughter
And a sword for the God's son.*

(Latvian folksong)

Monēta ar pakavsaktas ar rēdžu galiem atveidojumu turpina Latvijas saktām veltīto eiro zelta kolekcijas monētu sēriju, kas rotā Latviju valsts 100 gadu jubilejā. Attēlam izmantotā 12. gs. bronzas pakavsakta no Gramzdas pagasta Upīšu kuršu ugunskaupos atrasto senlietu klāsta bijusi kuršu vīriešiem raksturīga rota.

Pakavsaktas bija visplašāk izplatītās senās saktas un tagadējās Latvijas teritorijā izmantotas gandrīz 1 000 gadu. Senākās šā veida saktas jau 3.–5. gs. pēc Romas impērijas provinču līdzīgu saktu parauga tika darinātas un valkātas arī Austrumbaltijā. Greznās, ar krāsainu emalju rotātās saktas bija dārga un reta rota (Latvijā atrasti tikai dažādi eksemplāri).

Vietējo pakavsaktu veidu attīstība Austrumbaltijā sākās 7. un 8. gs. mijā, kad sākotnēji vienkāršās pakavveida saktas ar atrofītiem galiem kļuva arvien populārākas un tika izmantotas kreklu un virsdrēbju sasprašanai un rotāšanai. Par tipisku rotu Latvijas teritorijā tās kļuva vēlajā dzelzs laikmetā (9.–12. gs.), kad tika darinātas gan no bronzas, gan dzelzs un sudraba. Tās lietoja gan vīrieši, gan sievietes.

10.–13. gs. vienlaikus ar pakavsaktām ar atrofītiem galiem tika darinātas un valkātas pakavsaktas ar daudzskaldņu, rēdžu, vāļu, magoņgalvu, zvērgalvu un pogu galiem. Arī saktu pakavveida loki darināti gan savērpti, gan pīti vai rotāti ar ģeometrisku ornamentu. Greznākajām saktām galus rotāja ornamentētas sudraba plāksnītes (sudraba platējums), bet vienkāršākās saktas bija veidotas no parastās bronzas stieples. Vēlajā dzelzs laikmetā tās izmantoja visas tagadējās Latvijas teritorijā dzīvojošās tautības, lai gan katrai no tām bija savas iecienītākās formas. Piemēram, lībiešiem plašāk sastopamas pakavsaktas ar magoņgalvu galiem, bet kuršiem raksturīgas pakavsaktas ar zvērgalvu un rēdžu galiem.

Pakavsaktas popularitāti saglabāja arī Livonijas periodā (13.–16. gs.), lai gan arvien vairāk tika izmantotas no Rietumeiropas aizgūtās dažādās riņķsaktu formas. Vienlaikus attīstījās arī jaunas, ar noteiktu simbolisku saistības pakavsaktu dekoratīvo galu formas, piemēram, saktas ar liliju vai ripu galiem. Tikai 17. gs. beigās pakavsaktas pilnībā tika aizstātas ar riņķsaktām.

Pakavsaktām veltīta otrā monēta triju zelta kolekcijas monētu sērijā "Zelta saktas". 2016. gadā izlaista riņķsaktām veltīta monēta, bet 2018. gadā sērijā noslēgs monēta ar burbuļsaktas atveidu.

The coin replicating a horseshoe fibula with star-shaped ends continues the series of euro gold collector coins dedicated to Latvia's centenary. The image is based on a 12th century horseshoe fibula cast in bronze which, together with other artefacts, was found in cremation graves of Upīši ancient burial field located in Gramzda civil parish. It was traditionally worn by Couronian men.

Horseshoe fibula was the most popular type of ancient brooches and has been used on the territory of contemporary Latvia for almost 1 000 years. The most ancient brooches of the kind, based on similar brooches coming from the Roman imperial provinces, were also crafted and worn in the East Baltic already in the 3rd–5th century. Luxury brooches adorned with coloured enamel were expensive and rare. Only some samples of those have been found in Latvia.

The development of local horseshoe fibulae in the East Baltic began at the turn of the 7th and 8th centuries when initially simple horseshoe fibulae with rolled-up ends became increasingly more popular and were used to fasten and adorn shirts and outdoor clothes. They became a typical adornment on the territory of Latvia in the Late Iron Age (9th–12th century) when they were cast in bronze, iron and silver. Horseshoe fibulae were used by both men and women.

In the 10th–13th century, horseshoe fibulae with faceted, star-shaped, club-shaped, poppy-head, beast-head and ball ends were also used alongside with horseshoe fibulae with rolled-up ends. The horseshoe bows of the fibulae could also be braided, plaited or adorned with geometric ornaments. The ends of the most splendid brooches were adorned with thin ornamented silver sheets (silver plating), whereas the most modest ones were made of a simple bronze coil. In the Late Iron Age, they were used by all nationalities residing on the territory of the contemporary Latvia, although each preferred a different form. For example, the Livs mostly used horseshoe fibulae with poppy-head ends, whereas the Curonians preferred horseshoe fibulae with beast-head and star-shaped ends.

Horseshoe fibula remained popular also in the Livonian period (13th–16th century), despite the growing use of various ring fibula shapes originating in Western Europe. At the same time, new decorative end-forms of horseshoe fibulae associated with specific symbols were also developed (e.g. fibulae with lily or disc ends). Only at the end of the 17th century horseshoe fibulae were completely replaced by ring fibulae.

The second coin in the Gold Brooches series of three gold collector coins is dedicated to horseshoe fibulae. A coin dedicated to disc fibulae was released in 2016, whereas a coin replicating a bubble fibula will conclude the series in 2018.